

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKACISI OLIY VA ЎRTA MAHSUS TABLIM
VAZIRLIGI**

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ RESPUBLIKI UZBEKISTAN**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

РЕСПУБЛИКАДА ЁҒ-МОЙ САНОАТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислохотларда ёғ-мой саноатини тубдан ислоҳ қилиш эвазига ички истеъмолни сифатли пахта ёғи ва бошқа ёғ-мой маҳсулотлари билан таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ёғ-мой саноатининг мамлакатимиз иқтисодиётидаги ўрни ва аҳамияти юқори. Бу саноат тармоғи нафақат аҳолини озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини қондириш ва мамлакатимиз озиқ-овқат хавфсизлигини мустаҳкамлашга хизмат қилади, балки аҳолининг салмоқли қисми учун иш билан таъминланиш ва даромад олиш манбаи ҳамдир. Шунингдек, бу тармоқнинг изчил ва барқарор суръатлар билан ривожланиши мамлакатимиз иқтисодиётини индустрлаштириш асосида юқори қўшилган қийматга эга маҳсулотлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш, иқтисодий тараққиётни юксалтириш эвазига унинг рақобатбардошлигини таъминлаш ҳамда мамлакатимизнинг экспорт салоҳиятини мустаҳкамлашга имкон яратади.

Пахта хомашёсини қайта ишлаш жараёнида толадан ташқари чигит ва пахта момоғи каби бошқа маҳсулотлар ҳам олинади. Чигитнинг уруғлик фондидан ташқари қисми ёғ-мой саноатида қайта ишланиб, ўсимлик ёғи, хўжалик совуни каби маҳсулотлар олинади. 100 килограмм пахтадан 55-57 килограмм чигит, 5-8 килограмм пахта чиқити, 100 килограмм чигитдан эса 19 килограмм ёғ ва 47-49 килограмм кунжара ишлаб чиқарилади. Чигитнинг шулхаси чорва моли учун озуқа ва техника мақсадлари учун хомашё сифатида ҳам ишлатилади.

Ёғ-мой саноати корхоналари томонидан 2004-2018 йилларда маҳсулот ишлаб чиқариш динамикаси 1-жадвалда келтирилган.

1-жадвал

Республикада ёғ-мой саноати корхоналари томонидан асосий турдаги маҳсулотларни ишлаб чиқариш кўрсаткичлари, минг тонна

Маҳсулот турлари	2004 йил	2006 йил	2008 йил	2010 йил	2012 йил	2014 йил	2016 йил	2018 йил	2018 й. 2004 й.га нисб., %да
Ўсимлик ёғи	222,7	293,5	300,8	244,2	236,0	230,0	223,6	209,8	94,2
Маргарин	20,0	22,0	16,7	16,2	29,7	44,0	33,8	38,6	193,0
Мол ёғи	1,7	3,0	2,2	5,2	8,7	10,4	13,1	12,0	705,9
Хўжалик совуни	49,7	57,3	50,0	56,0	52,5	51,3	56,4	62,0	124,7

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси. Ўзбекистон саноати йиллик статистик тўпламлари асосида тузилган.

2004-2018 йиллар оралиғида ўсимлик ёғи ишлаб чиқариш ҳажми 222,7 минг тоннадан 209,8 минг тоннага ёки 6,8 %га қисқарган бўлса, маргарин ишлаб чиқариш 20,0 минг тоннадан 38,6 минг тоннага ёки 93,0 %га, мол ёғи 1,7 минг тоннадан 12,0 минг тоннага ёки 605,9 %га, хўжалик совуни 49,7 минг тоннадан 62,0 минг тоннага ёки 24,7 %га ошган.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, кейинги йилларда ёғ-мой тармоғини бошқариш ягона тизимининг йўлга қўйилмаганлиги, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифатини назорат қилиш механизмининг самарасизлиги билан боғлиқ муаммоларнинг мавжудлиги илғор технологияларни ўзлаштиришга, инвестицияларни жалб қилиш ва тармоқнинг жадал ривожланишига салбий таъсир кўрсатиб келган. Хом ашё базасининг чегараланганлиги оқибатида тармоқ корхоналарининг ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражаси 50 фоиздан ошмаган, бу давлат иштирокидаги ёғ-мой корхоналар фаолиятининг самарадорлиги ва рақобатбардошлигининг пасайишига олиб келган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 16 январдаги ПҚ-4118-сонли “Ёғ-мой тармоғини янада ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар ва соҳани бошқаришда бозор механизмларини жорий этиш тўғрисида”ги Қарорида мамлакатда ёғ-мой тармоғини ривожлантириш, аҳоли эҳтиёжини янада тўлароқ қондириш мақсадида ишлаб чиқариш ҳажмларини ошириш ва тайёр маҳсулотлар ассортиментларини кўпайтириш бўйича комплекс чора-тадбирлар белгиланган. Мазкур қарорга мувофиқ:

1. “Ўзпахтаёғ” АЖ негизда Ўзбекистон Республикаси ёғ-мой саноати корхоналари уюшмаси - “Ўзёғмойсаноат” уюшмаси ташкил этилди.

2. “Ўзёғмойсаноат” уюшмаси 2022 йил 1 январга қадар мол-мулк солиғи ва юридик шахслардан олинадиган фойда солиғи тўлашдан озод этилди.

3. Уюшмага аъзо бўлган ташкилотларнинг “Ўзёғмойсаноат” уюшмасига ажратмалари юридик шахслар фойда солиғининг солиққа тортиладиган базасидан чиқарилади.

4. “Ўзёғмойсаноат” уюшмаси таркибига кирадиган ташкилотлар 2021 йил 1 январга қадар:

- ўсимлик ёғи ишлаб чиқариш мақсадида импорт қилинадиган ёғ-мой хом ашёлари ҳажми ТИФ ТН кодлари 1201 - 1207 гуруҳи (соя дуккаги, кунгабоқар ва бошқа мойли ўсимликлар уруғлари) бўйича божхона тўловларидан (божхона расмийлаштируви йиғимлари бундан мустасно);

- ўсимлик ёғи ишлаб чиқарувчилар импорт қилинган ёғ-мой хом ашёлари ҳисобидан ишлаб чиқарилган маҳсулотлар ҳажмлари бўйича қўшимча қиймат солиғи тўловидан озод қилинди.

6. Ёғ-мой саноатида амалдаги ишлаб чиқаришни техник-технологик янгилаш ва янгиларини ташкил этиш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш юзасидан қуйидаги “Йўл харитаси” тасдиқланди:

- ишлаб чиқаришни техник ва технологик жиҳатдан янгилаш ва янгиларини ташкил этиш бўйича 150,0 млн. АҚШ доллари қийматидаги 37 та инвестиция лойиҳаларини 2019-2020 йилларда амалга ошириш;

- тайёр ўсимлик ёғи импортини босқичма-босқич қисқартириш билан бир вақтда мавжуд ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланишни 90 фоизгача етказиш ва юқори қўшилган қийматли ёғ-мой маҳсулотларини ишлаб чиқариш мақсадида ёғ-мой хом ашёлари олиб кириш ҳажмларини кўпайтириш;

- 2021 йилга қадар республикада муқобил мойли ўсимликлар етиштириш ҳажмларини кўпайтириш ҳисобига ёғ-мой хом ашёлари жамғариш миқдорини 100 минг тоннага, ўсимлик ёғи ишлаб чиқариш ҳажмларини эса 400 минг тоннагача етказиш;

- лойиҳа қиймати 100 млн. АҚШ доллари бўлган истиқболли инвестиция лойиҳаларини ҳамкорликда амалга ошириш учун хорижий инвесторларни жалб қилиш;

- нархлар барқарорлигини ва ички бозорнинг ёғ-мой маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини бир маромда таъминлаш мақсадида 50 минг тонна ҳажмли замонавий ёғ-мой хом ашёлари сақлаш сиғимларини ташкил қилиш ва бошқ.

Бугунги кунда “Ўзёғмойсаноат” уюшмаси таркибида 80 дан ортиқ корхоналар фаолият кўрсатмоқда. Маълумотларга кўра 2019-2022 йилларда “Ўзёғмойсаноат” уюшмаси таркибига кирувчи корхоналарда қиймати 2260,7 млрд. сўмга тенг бўлган (916,0 млрд. сўми корхоналарнинг ўз маблағлари, 938,0 млрд. сўми тижорат банклари кредитлари ва 49 млн. АҚШ долларига тенг хорижий инвестициялар) жами 144 та инвестиция лойиҳаси амалга оширилади. Бу лойиҳаларнинг 70 таси ўсимлик мойи, 28 таси омухта ем, 1 таси соя оқсили, 31 таси бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқариш, 3 таси замонавий сиғимлар ташкил этиш ва 2 таси асбоб-ускуналар ишлаб чиқариш бўйича ташкил этилмоқда. Бунинг натижасида қуйидаги натижаларга эришиш кўзда тутилган:

- 4 357 та янги иш ўринлари барпо этиш;
- 8 та янги турдаги ёғ-мой маҳсулоти ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш;
- тайёр маҳсулотлар таннархини 15 %га арзонлаштириш;
- энергоресурслар сарфини 20 %га тежаш;
- маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини 1,5 баробарга ошириш;
- ёғ-мой маҳсулотлари экспортини 2 баробарга ошириш.

Бу тадбирларнинг амалга оширилиши ёғ-мой саноати корхоналарини барқарор суръатлар билан ривожланишига олиб келди. Фикримизча ёғ-мой саноати корхоналарида ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш учун қуйидагиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

- маънавий ва жисмоний жиҳатдан эскирган ишлаб чиқариш воситаларини янгилашни жадаллаштириш, ишлаб чиқариш қувватларини янада модернизация қилиш ҳамда жаҳон андозаси талаблари даражасида муваффақиятли синовдан ўтган замонавий технологияларни жадал жорий этиш;

- ишлаб чиқаришни самарали диверсификациялаш ва юқори технологияли инновацияни қўллаш;

- корхонага инвестицияларни жалб қилиш ва юқори технологик маҳсулот экспортини қўллаб-қувватлаш бўйича самарали халқаро инновацион ҳамкорликка жалб қилиш механизмларини яратиш;